

Uchwała z dnia 19 września 2002 r.

III PZP 18/02

Przewodniczący SSN Andrzej Kijowski (sprawozdawca), Sędziowie SN: Józef Iwulski, Herbert Szurgacz.

Sąd Najwyższy, z udziałem Prokuratora Prokuratury Krajowej Piotra Wiśniewskiego w sprawie z powództwa Marzeny M. przeciwko Zespołowi Opieki Zdrowotnej w L. o wynagrodzenie, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 19 września 2002 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie postanowieniem z dnia 10 czerwca 2002 r. [...],

„Czy w przypadku nieterminowego spełnienia świadczenia na rzecz pracowni-
ka, ustawowe odsetki przysługują od wynagrodzenia za pracę także w części, w któ-
rej została od niego odprowadzona składka na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne
oraz zaliczka na podatek dochodowy ?”

p o d j ą ł uchwałę:

**Odsetki z tytułu opóźnienia w wypłacie wynagrodzenia za pracę przysłu-
gują pracownikowi za czas opóźnienia także w części, od której pracodawca
odprowadził składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne oraz zaliczkę na
podatek dochodowy od osób fizycznych.**

U z a s a d n i e

Przedmiotowe zagadnienie prawne wyłoniło się w kontekście następującego stanu faktycznego. Powódka Marzena M. w pozwie z dnia 26 czerwca 2001 r. wniosła o zasądzenie od Samodzielnego Publicznego Zespołu Opieki Zdrowotnej w L. dodatkowych rocznych wynagrodzeń za lata 1999 i 2000. W piśmie procesowym z dnia 14 listopada 2001 r. powódka cofnęła powództwo i zrzekła się roszczenia w części obejmującej żądanie zasądzenia dodatkowych wynagrodzeń rocznych, ograniczając żądanie do odsetek od wypłaconej kwoty brutto, a nie netto. W toku czynno-

ści wyjaśniających powódka wskazała, że pracodawca wypłacił jej dodatkowe wynagrodzenie roczne wraz z odsetkami, ale od kwoty po potrąceniu zaliczki na podatek dochodowy oraz składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, wobec czego domagała się zasądzenia różnicy pomiędzy odsetkami otrzymanymi i należnymi od kwoty nie obejmującej potrąceń.

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Lublinie wyrokiem z dnia 14 lutego 2002 r. [...] zasądził od strony pozwanej na rzecz powódki ustawowe odsetki od kwot 364,50 zł i 363,50 zł, stanowiących różnicę między wynagrodzeniem brutto a wynagrodzeniem po potrąceniu składek na ubezpieczenie społeczne i chorobowe oraz zaliczki na podatek dochodowy, umarzając postępowanie w pozostałej części.

Apelację od tego wyroku wniósł pozwany pracodawca, zarzucając błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 481 § 1 KC w związku z art. 300 KP, polegające na zasądzeniu powódce ustawowych odsetek od dodatkowych wynagrodzeń rocznych w kwocie brutto, a więc bez odliczenia obligatoryjnych zaliczek ustawowych na podatek dochodowy od osób fizycznych oraz składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne.

W toku rozpatrywania apelacji Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie powziął poważne wątpliwości prawne, które postanowieniem z dnia 10 czerwca 2002 r. [...] przekazał Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia w trybie art. 390 § 1 KPC. W uzasadnieniu tego postanowienia Sąd Okręgowy wskazał, że skłania się do stanowiska wyrażonego przez Sąd pierwszej instancji, które jest też zbieżne z uzasadnieniem uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 sierpnia 2001 r., III ZP 13/01 (OSNAPiUS 2002 r. nr 2, poz.35), wyrażającym między innymi pogląd, że „zasądzenie odsetek od całego zasądzzonego wynagrodzenia (bez potrącania składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne oraz zaliczki na podatek dochodowy) jest konsekwencją uwzględnienia powództwa o zapłatę świadczenia pieniężnego oraz że zasądzenie wynagrodzenia za pracę także w części, w której może ono podlegać odliczeniu jest zasądzeniem na rzecz pracownika należnego mu świadczenia pieniężnego”. Cytowane twierdzenie nie usuwa jednak wątpliwości, które wiążą się z faktem, że odsetki są rekompensatą za przedłużone i pozbawione prawnych podstaw uniemożliwienie wierzycielowi korzystania z jego pieniędzy. Co prawda wynagrodzenie za pracę stanowi w całości, a więc łącznie z kwotą podlegającą potrąceniom, należność pracownika, ale on jej w pełnej wysokości nie otrzymuje, niezależnie od tego czy wypłata następuje w terminie, czy po terminie płatności. Faktycznie więc praco-

dawca jako dłużnik pozbawia pracownika - wierzyciela możliwości korzystania z pieniędzy, lecz tylko w części wynagrodzenia po odliczeniu składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne oraz zaliczki na podatek dochodowy. Zasądzenie odsetek od wynagrodzenia bez potrąceń wydaje się zatem następować z przekroczeniem podstawy świadczenia należnego pracownikowi, co do wypłaty którego pracodawca pozostaje w zwłoce. Innymi słowy, świadczenie, do którego jest w istocie zobowiązany pracodawca na rzecz pracownika, i którego pracownik zostaje pozbawiony przez okres zwłoki stanowi kwota po odliczeniu składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne oraz zaliczki na podatek dochodowy. Odnosi się to również do stanu faktycznego niniejszej sprawy, w którym świadczenie zostało już spełnione po odliczeniu wspomnianych składek oraz zaliczki na podatek dochodowy. Odpowiedź na powyższe wątpliwości jest konieczna dla rozpoznania apelacji pozwanego pracodawcy, a poza tym byłaby celowa również ze względu na znaczną ilość różnie rozstrzyganych spraw tego typu, zawisłych przed sądami rejonowymi objętymi zakresem terytorialnej właściwości Sądu Okręgowego w Lublinie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Powołana wyżej uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 sierpnia 2001 r., III ZP 13/01, której tezę i uzasadnienie akceptuje również skład rozpoznający niniejszą sprawę, stwierdza, że w wyroku zasądzającym wynagrodzenie za pracę nie odlicza się zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych oraz składek na ubezpieczenie społeczne. Wynagrodzenie za pracę podlega więc zawsze zasądzeniu w wysokości nie pomniejszonej o publicznoprawne zobowiązania pracownika z tytułu zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych, jak również składek na ubezpieczenie społeczne (i zdrowotne), czyli w kwocie określanej jako należność „brutto”, przy czym pojęcie to nie należy do języka prawnego i funkcjonuje jedynie potocznie (podobnie jak przeciwstawne mu pojęcie należności „netto”), wobec czego nie ma zakazu, ale nie jest też konieczne zamieszczanie go w sentencji orzeczenia. W motywach tej uchwały podniesiono w szczególności, że wynagrodzenie za pracę, jako niezbędny element treści stosunku pracy, jest określone przepisami prawa pracy, z których niewątpliwie wynika, iż należy się ono w całości, a więc również w części, którą pracodawca ma obowiązek potrącić (odliczyć). Nie do pomyślenia jest zatem koncepcja, która w sferze wynagrodzenia za pracę odróżniałaby część należną (wynagrodzenie

„netto”) i część nie przysługującą pracownikowi. Kwoty wynagrodzenia, które pracodawca oblicza i pobiera jako płatnik podatku czy składek, są zatem również częścią pracowniczego wynagrodzenia, nie zaś kwotami należnymi ex lege Skarbowi Państwa czy innemu publicznoprawnego podmiotu. W przeciwnym razie należałoby dojść do absurdalnego wniosku, że jeżeli pracodawca wypłaca wynagrodzenie bez odliczenia podatku czy składek, to pracownik w odpowiedniej części otrzymuje świadczenie nienależne, które w ogóle nie jest wynagrodzeniem i które powinien zwrócić. Skoro pracowniczą wierzytelnością ze stosunku pracy pozostaje cały zarobek, to tym bardziej wierzytelnością nie przestaje być ta część pobranego (odliczonego) wynagrodzenia, która przewyższa kwoty wynikające z przepisów o podatku i składkach. Jeżeli pracodawca (płatnik) rzeczywiście dokonuje z wynagrodzenia za pracę potrącenia przewidzianych ustawą należności publicznoprawnych, to w tej i tylko w tej części zostaje zwolniony z długu wobec pracownika. Gdyby natomiast wbrew swemu obowiązkowi odliczeń na cele podatkowe czy składkowe nie dokonał, to nie może tej części wynagrodzenia nie wypłacić i zachować dla siebie.

W konsekwencji powyższych rozważań Sąd Najwyższy w końcowej części uzasadnienia wspomnianej uchwały odniósł się również do kwestii odsetek. Stwierdził mianowicie, że „ich zasądzenie jest prostą konsekwencją uwzględnienia powództwa o zapłatę świadczenia pieniężnego, a zasądzenie wynagrodzenia za pracę, także w części, w której może ono podlegać odliczeniu, jest zasądzeniem na rzecz pracownika należnego mu świadczenia pieniężnego”. Cytowane stwierdzenie można by jedynie uzupełnić o oczywiste skądinąd uwagi, że odsetki mają charakter należności ubocznej, akcesoryjnej, więc obowiązek ich płacenia nie może powstać bez zobowiązania do zapłaty sumy głównej, lecz gdy obowiązek odsetkowy już się aktualizuje, to pozostaje w ścisłym związku z głównym zobowiązaniem. Odsetki dzielą więc zazwyczaj los tego zobowiązania, jeżeli nic innego nie wynika z umowy lub ustawy. Inna rzecz, że po powstaniu należności odsetkowej zyskuje ona byt niezależny od długu głównego i może podlegać odmiennym regułom co do – przykładowo - wymagalności, czy przedawnienia, a nawet może istnieć po wygaśnięciu długu głównego. Innymi słowy, jeśli się głosi pogląd, iż wynagrodzenie za pracę jest również w części podlegającej publicznoprawnym potrąceniom (odliczeniom) świadczeniem pieniężnym należnym pracownikowi, to tym samym trzeba konsekwentnie traktować je jako podstawę naliczenia odsetek za opóźnienie zapłaty.

Oceny tej nie zmienia fakt, że odpowiednia część wynagrodzenia za pracę nie jest stawiana do dyspozycji pracownika, tylko przelewana bezpośrednio na bankowy rachunek organu skarbowego czy ZUS. Równie dobrze można bowiem wyobrazić sobie model, w którym pracownik najpierw otrzymuje „do rąk” całą wypłatę, po czym sam uiszcza z niej zaliczkę na podatek dochodowy oraz składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne. Ta różnica w sposobie regulowania należności publiczno-prawnych ma jedynie techniczno - prawną doniosłość i nie wpływa na kwalifikację prawnego charakteru świadczenia należnego pracownikowi. Dla zasadności żądania różnicy pomiędzy odsetkami naliczonymi od wynagrodzenia netto oraz brutto bezprzedmiotowy jest też argument, że świadczenie główne zostało już - jak w niniejszej sprawie - spełnione po odliczeniu zaliczki na podatek oraz składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne.

Z wyżej wskazanych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę o treści wskazanej w jej sentencji.

=====